

Asia: VN/17575/2021-OKM-72

Luonnos hallituksen esitykseksi SORA-säännösten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne esitykseen sisältyvistä ehdotuksista

Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä SORA-säännösten muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi sekä tietojensaanti oikeuksia että tiedonantovelvoitteita, mikä on kannatettavaa. Säännösten selkeyttäminen parantaa myös opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua.

Tällä hetkellä esim. opiskeluterveydenhuollosta ohjeistuksen mukaisesti käynnistetystä SORA-prosessista ei useinkaan saada opiskeluterveydenhuoltoon palautetta/tietoa, miten prosessi käytännössä etenee.

Epäselviä tilanteita syntyy myös silloin, jos SORA-prosessia ei ole käynnistetty ja opiskelija on opinnoissaan jo niin pitkällä, että voi opintojen ohessa tehdä oman alansa töitä esim. lastensuojelussa. Miten edm. tilanteessa tulisi toimia?

Todennäköisesti oppilaitoksissa tarvittaisiin konkreettisempia ohjeita, milloin SORA-prosessin käynnistymisen kynnys ylittyy.

Selkeää ohjeistusta tarvitaan myös huumeiden ja alkoholin käytön seurantaan. (Miten käyttö todennetaan? Kuinka pitkään seuranta tehdään? Miten seurannan aikana tulisi toimia mm. käytännön harjoittelun ja opintojen ohessa tehtävien, oman alan töiden suhteen?)

Kenen tehtävä/vastuulla on ilmoittaa ja minne, mikäli opintojen loppuvaiheessa oleva opetus- tai hoitoalan opiskelija tekee oman alan töitä, mutta on vahva epäily esim. huumausaineiden käytöstä?

Lakiesityksen mukaisesti opiskeluoikeuden rikosperusteisen peruuttamisen edellytyksiä laajennettaisiin koskemaan myös tilanteita, joissa koulutukseen sisältyy olennaisesti iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden parissa työskentelyä. Tämä on kannatettavaa ja lisää iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden turvallisuutta.

Joskus myös alanvaihto ns. sora -prosessin aikana voisi olla yksi mahdollinen vaihtoehto. Esimerkkinä vaikka nuorella todettu epilepsia, mutta nuori on kuitenkin jostakin syystä hakeutunut alalle (esim. kuljetusala), jossa ei epilepsian vuoksi voi jatkossa työskennellä. Mahdollisuus erota koulutuksesta ilman soraprosessin loppuun saattamista vaikuttaisi tällaisessa tilanteessa järkevältä, mutta käytännössä keskeneräinen soraprosessi mahdollistaa myös sen, että soveltumattomuutta koskeva arviointi jää kesken ja siten mahdollistaa myöhemmin uudelleen hakeutumisen SORA-alalle.

Jälkiohjaus on ehdottoman hyvä uudistus. Opiskelijat, jotka menettävät sora -lain mukaan opiskeluoikeuden jäävät usein täysin yksin, eikä leimaantumiseltakaan voi aina välttyä. Opiskelijalle opiskelun päättymisen on myös usein pettymys ja hän tarvitsee kuormittavassa tilanteessa, tukea ja apua uusien koulutusmahdollisuuksien löytämiseksi.

Mahdollisuus evätä opiskelijalta osallistumisoikeus esim. työharjoitteluun on joissakin tilanteissa tarpeellinen.

On kuitenkin tärkeää turvata, että opiskelija voi osallistua teoriaopintoihin. Teoria-aineiden opiskeluoikeutta ei voi kieltää esim. tilanteissa, joissa odotetaan huumausainetutkimuksen tuloksia. Tästä tarvitaan kirjaus asetukseen tai mahdollisiin asetuksen soveltamisohjeisiin’.

Opiskeluoikeuden pidättämiselle on tarpeen määritellä myös selkeä aika, jolloin asia ei voi ns. ”jäädä pöydälle odottamaan esim. lisätietoja”. Sekä opiskelijan että oppilaitoksen oikeus on päästä tilanteesta eteenpäin.

Informaatiota SORA-prosessista tulisi edelleen vahvistaa erityisesti opiskelupaikan hakemisen yhteydessä. Tieto pitäisi olla helposti löydettävissä, siten, että tietoa ei hakuvaiheessa voi ohittaa. Säädösten muuttuessa tarvitaan lisää tiedotusta myös opiskelijoille.

Mikäli sääntömuutokset toteutuvat ja opiskelijoille säädettäisiin oikeus jälkiohjaukseen opiskeluoikeuden peruuttamisen jälkeen, tulee myös miettiä, miten jälkiohjaus käytännössä toteutetaan.

Ohjeistus tarvitaan myös tilanteisiin, kun kyseessä on muun kuin rikoksiin tai päihteisiin liittyvän syyntuoksi soveltumattomuus alalle/ syy SORA-prosessin käynnistämiseen. Käytännössä tällaisia syitä voivat olla opiskelijan toimintakyvyn pitkittynyt alentuminen ja erittäin vahva tuen tarve, opiskelujen aikana esiin tulevat kehitykselliset tai kognitiiviset haasteet, sosiaalisten taitojen puute/merkittävät ja toistuvat haasteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ongelmallisin tilanne on tietenkin silloin, jos opiskelija itse on eri mieltä tilanteestaan, mutta esim. käytännönharjoitteluista tulee toistuvasti palautetta ongelmista. Harjoittelut voivat olla jopa useammalta eri kerralta hylättyjä kyseisten ongelmien vuoksi, ja siten opinnot eivät etene tutkintoon asti tai on kyseenalaista, onko opiskelijalla vaadittavat ja riittävät taidot itsenäisesti työelämässä toimimiseen, vaikka teoriaopinnot olisivatkin sujuneet hyvin.

Nämä ongelmatilanteet tulevat eniten esiin niiden opiskelijoiden kohdalla silloin, jotka opiskelevat SORA-alalla, mutta ovat päässeet kouluun suoraan todistusvalinnalla tai pääsykokeisiin ei ole sisällynyt soveltuvuuskokeita.

Kommentit ehdotusten vaikutuksista

-

Mitä näkemyksiä teillä on ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisestä SORA-oppaasta?

SORA-oppaan kehittäminen olisi erittäin hyvä asia. Yhteistä, selkeää ohjeistusta tarvitaan. Oppaassa on tärkeää tuoda vahvasti esille turvallisuus ja esim. päihteiden käyttö liikenneturvallisuuden näkökulmasta. Mikäli opas toteutuu, sen hyödyntäminen vaatii resursseja myös henkilöstön koulutukseen.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

-

Saarinen Aija
Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus STTL ry